

ΕΠΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩΚΑΤΑΚΟΙΛΩΝ

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡ-
ΓΑΣ κ. ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ ΓΕΝΟΜΕΝΗΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
"ΟΙ ΕΞΩΚΑΤΑΚΟΙΛΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΙ ΜΕΓΑ-
ΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1927,, ΚΡΙΤΙΚΗΝ

*«Εἰπάτω ταῦτα τῆς ἀληθείας τὸ στόμα καὶ τῆς
δικαιοσύνης ὁ ἥλιος· οὐδὲ γὰρ οἴκοθεν εἶπωμεν
ἐπιμύθιον κατὰ τοὺς κνηθομένους τὰς ἀκοὰς
ἐτῷ λόγῳ τοῦ διαφέροντος καὶ τοὺς ἐπὶ ὕδατος
ἐναντιολογίας δοκιμάζοντας τὰ ἀμφίβολα.»*

(Βαλσαμῶν)

Ἐν τῷ Κ' τεύχει τοῦ Περιοδικοῦ ἐπιστημονικοῦ συγγράμματος
«Θεολογία» τοῦ ἔτους 1927 ἐδημοσιεύθησαν κρίσεις ἀβάσιμοι καὶ αὐ-
θαίρετοι, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν, ἐκ μέρους τοῦ Σ. Μητροπολίτου Παρα-
μυθίας καὶ Πάργας κ. Ἀθηναγόρα ἐπὶ τοῦ συγγράμματός μου «οἱ ἐξω-
κατάκοιλοι ἄρχοντες τῆς ἐν Κων)πόλει Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας».

Ὁ Σεβασμιώτατος Παραμυθίας δὲν ἐπεχείρησε νὰ κρίνῃ, ὡς ἔπρεπε τὸ
ἡμέτερον σύγγραμμα καὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸν σκοπὸν ἰδίως τῆς συγγρα-
φῆς τοῦ βιβλίου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐκτιθέμενα νὰ ἐκφέρῃ ἀμερόληπτον
γνώμην ἐπὶ τῇ βάσει ἱστορικῶν πηγῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν ἐρει-
δομένην, ἀλλ' ἐθεώρησε καλὸν νὰ ἐπικρίνῃ καὶ ὑβρίσῃ μᾶλλον τὸν συγγρα-
φέα, ὡς μὴ ὠφελε, νομίζων, ὅτι οὕτω θὰ ἐξήρχετο νικητῆς, χωρὶς νὰ σκε-
φθῆ, ὅτι ἡ τοιοῦτου εἶδους ἀνεπιστημονικὴ κριτικὴ καὶ πολεμικὴ (ἀν
εἶναι δυνατόν νὰ ὀνομασθῆ τοῦτο κριτικὴ) βαρύνει μᾶλλον τὸν κρίνοντα
ἢ τὸν κρινόμενον, διότι τοιαῦται περίπου ἦσαν τῶν πλείστων ἀναγνώ-
στῶν τῆς κριτικῆς αὐτοῦ, ὡς ἐπληροφορήθημεν, αἱ ἐντυπώσεις· ὅτι θε-
δαίως τὰ περὶ τῶν ὀφικίων καὶ ἀξιομάτων θέματα εἶναι τῶν δυσχερε-
στάτων καὶ ὅτι πεῖρα μακρὰ καὶ χρόνος πολὺς καὶ θείων γραφῶν ἀνά-
γνωσις ἀπαιτεῖται διὰ νὰ πραγματευθῆ τις περὶ αὐτῶν, οὐδεμίαν περὶ
τούτου ἀμφιβολία, ἀν δὲ ταῦτα σπουδαίως ἐλήφθησαν ὑπ' ἡμῶν ὑπ'
ὄψιν, ἐλθωμεν ἤδη νὰ γωρῶσωμεν.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Σεβ. κριτῆς παρατηρεῖ, ὅτι «τὸ «ἐν Κωνσταντι-

νουπέλει» τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βιβλίου παρέλκει καὶ ὅτι ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου θὰ ἦτο εὐκρίτης καὶ ἄνευ τοῦ τοπικοῦ τοῦτου προσδιορισμοῦ, διότι παντὶ καὶ τῷ ἄκρῳ δακτύλῳ ἀφαμένῳ τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν!! εἶναι γνωστὸν, ὅτι Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία εἶναι αὐτὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἐὰν ὁ ἡμέτερος ἐπικριτὴς ἐμελέτα καλλίτερον τοῦς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς καὶ χρονογράφους θὰ παρεθέρει, ὅτι ἀδιακρίτως λέγεται «ἡ Μεγάλη ἢ ἀγιωτάτη ἐκκλησία» καὶ «ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη Ἐκκλησία».

Οὕτως ἐν τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ Α' σ. 692 ἀναφέρονται περὶ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου Κυριακοῦ ἐπὶ Τιβερίου Αὐγούστου τὰ ἐξῆς: «τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κυριακὸς πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος».

Ὡσαύτως ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ σ. 699 «τῷ μεγάλῳ σαβδάτῳ γέγονε Πατριάρχης Κων)πόλεως Σέργιος διάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ πτωχοτρόφος».

Ἐν τῷ ἰδίῳ Πασχαλίῳ χρονικῷ σ. 706 ἐπίσης τάδε «τρίτος πρεσβευτὴς Ἀναστάσιος πρεσβύτερος τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας» ἐν δὲ τῇ Νεαρᾷ XXII τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἡρακλεῖου ἀναγινώσκωμεν «Περὶ τοῦ ὠρισμένον εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας Κων)πόλεως». Αἱ ἱστορικαὶ αὗται ἀποδείξεις εἶναι ἀρκεταί; νομίζομεν, διὰ νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ὑπαρξίν τοῦ τοπικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βιβλίου μου «ἐν Κων)πόλει». Ὅτι δὲ ἡ ἐν Κων)πόλει Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία εἶναι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τίς ἀντεῖπε περὶ τούτου;

Ὁ Σεβ. Παραμυθίας ἀναγνώσας τὰ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ συγγράμματός μου γραφέντα «θεβαιοὺς ὦν, ὅτι διὰ τῆς μελέτης ταύτης θέλει συμπληρωθῆ τὸ διὰ τῆς ἐλλείψεως τοιαύτης πρωτοτύπου πραγματείας παρατηρούμενον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων κενόν», θεωρεῖ ταῦτα ὡς μετὰ μεγαλορρημοσύνης καὶ ἐγκαυχήσεως γεγραμμένα. Ἄλλ' ἐνταῦθα οὐδεὶς τοιοῦτος προσιδιάζει χαρακτηρισμὸς, ἀλλὰ μόνον πεποιθησις καὶ θεβαιότης τοῦ συγγραφέως, ὅτι τὰ γραφόμενα κατόπιν πολλῶν θεβαιῶς κόπων καὶ μελετῶν καὶ πολυετῶν σπουδῶν θὰ παράσχωσι συμβολήν τινα εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ θὰ ἀναπληρώσωσιν ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν τὸ παρατηρούμενον κενόν, καθ' ἕξον περὶ τῶν ἐξωκατακοίλων καὶ δὴ περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὀνόματος, τῆς ἐπισήμου ιδιότητος καὶ τῶν προνομίων αὐτῶν καὶ ἂν εἶχόν τινα γραφῆ, ταῦτα πάντως ἦσαν τελείως συγκεχυμένα καὶ ἐν πολλοῖς ἄγνωστα.

Ὁ κριτὴς ἐρχόμενος εἰς τὸν Κατάλογον τῶν 35 συγγραμμάτων, ἅτινα ὑπῆρξαν αἱ πηγαὶ καὶ οἱ σύμβουλοι διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου

μου, διαβεβαιού !!, ὅτι οὐ μόνον δὲν ἐμελέτησα, ἀλλ' οὐδ' ἀπλῶς διεξήλθον τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰ Πρακτικὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἅτινα καὶ ἐπικαλοῦμαι.

Ἄλλ' ὅμως καὶ τῇ τυφλῇ δὴλον τυγχάνει, ὅτι ἔτι δὴποτε ἔγραψα ἐπὶ τῇ βίβει μόνον τῶν ἱστορικῶν πηγῶν τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ τῶν Πρακτικῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἔγραψα, πλεῖστον ὅσα χωρία αὐτῶν παραθέσας εἰς πίστωσιν τῶν γραφομένων.

Ἐπιστημονικώτερον θὰ ἔκρινεν ὁ κριτὴς τὸ σύγγραμμά μου, ἐὰν παρατηρῶν ἔστω καὶ μίαν μόνην ἱστορικὴν ἀνακρίβειαν καὶ ἀκροσφαλῆ μου γνώμην, μὴ στηριζομένη ἐπὶ ἐπισήμου πηγῆς ἢ καὶ ἀντικειμένη πρὸς ὅσα χωρία τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων παρεθέσαμεν, διετύπου οὗτος ταῦτα ἐπιστημονικῶς καὶ ἀπαθῶς.

Ὁ κριτὴς μου παρέχει συγχρόνως συμβουλὰς καὶ ὑποδείξεις, πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐργασθῶ διὰ τὴν συγγραφὴν τοιοῦτου ἔργου. Δὲν ἀρνούμαι νὰ συμβουλευῶμαι καὶ ἀκούω τὰς γνώμας ἀνδρῶν ἀξίων προσοχῆς καὶ σεβασμοῦ ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματός των, οἷος τυγχάνει καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Παραμυθίας, ἀλλ' εἰς ζητήματα ἐπιστημονικὰ καὶ δὴ τῆς Βυζαντινολογίας εἰς ἃ εἰδικῶς ἐπεδόθη καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ ξένη, θὰ μοι ἦσαν ἴσως ἀπαραίτητοι αἱ συμβουλαὶ καὶ ὑποδείξεις τῶν ἀρμοδιωτέρων καὶ δυναμένων νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων ἔγκυρόν τινα ἢ ἀδθεντικὴν ὡς ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ των καταρτισμοῦ γνώμην καὶ οὐχὶ αἱ πικρόλογοι ὑποδείξεις τοῦ ἀδίκου μου ἐπικριτοῦ.

Ὁ Σεβασμιώτατος δὲν ἠδυνήθη, ὡς γράφει, νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ συγγράμματός μου περίοδον «ἐπειδὴ ὁ τῆς Κων(σταντι)πόλεως ἐπίσκοπος, ὡς καθώριζεν ἡ Δ' ἐν Χαλκηδόνι (451) Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τῶν Θ' καὶ ΙΖ' Κανόνων αὐτῆς ὠνομάσθη ἔξαρχος, ὡς μητροπολίτης οὐχὶ μίᾶς ἐπαρχίας, καθὼς οἱ ἄπλοοι Μητροπολίται, ἀλλὰ τῆς ὅλης διοικήσεως τῆς ἐχούσης πολλὰς ἐπαρχίας, περιεβλήθη ἔκτοτε τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, ἐπωνομασθεὶς ὑστερον τιμῆς ἕνεκεν καὶ Πατριάρχης».

Ἐὰν ὅμως οὗτος ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ ἀναγνώσῃ τοὺς μνημονευθέντας Ἱεροὺς Κανόνας καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐρμηνείας τῶν διασῆμων ἐρμηνευτῶν καὶ δὴ τοῦ Βαλσαμῶν δὲν θὰ ἦσαν ἀκατάληπτα εἰς αὐτὸν τὰ γραφόμενα, διότι ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Βαλσαμῶν ἐν τῷ Θ' Κανόνι τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου θὰ ἀνεγίνωσκεν, ὅτι «ὁ ἔξαρχος τῆς διοικήσεώς ἐστὶν οὐχ' ὁ ἐκάστης ἐπαρχίας Μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ τῆς ὅλης διοικήσεως Μητροπολίτης· διοικήσις δὲ ἐστὶν ἡ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ», ὡς ἦτο ἡ ἔξαρχία καὶ ἡ διοικήσις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Μητροπολίτου, παρ' ᾧ ἐγκαλεῖται οἰαδήποτε δικαστικὴ ὑπόθεσις ἐκάστου

Μητροπολίτου». Ὡστε σαφέστατα, ἐξετέθησαν τ' ἀνωτέρω ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ συγγράμματός μου.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Παραμυθίας περὶ τοῦ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ συγγράμματός μου ἀναφερομένου, ὅτι «ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ (527-565) καὶ Ἡρακλείου (610-641) ἤρξατο θεωρουμένη ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία διαφόρων διακονιῶν καὶ ὑπουργημάτων ἐκκλησιαστικῶν ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ τῆς Κων)πόλεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν καὶ εὐδῶσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς ἐκκλησίας» γράφει, «ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν δύο τούτων Αὐτοκρατόρων ὑπῆρχον ἤδη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ κυριώτερα τῶν ὑπουργημάτων τούτων, αἰῶνα ἕλον πρότερον καὶ περισσότερον αἰῶνος». Ἄλλ' ἡμεῖς τὰ ἀνωτέρω γράψαντες δὲν ἀπεκλείσαμεν καὶ τὴν προὔπαρξιν ὑπουργημάτων τινῶν πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐγράψαμεν ἐν σελ. 13, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τρίτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431) εἶναι γνωστὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκονόμου, οὗτινος μάλιστα μνημονεύει καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι Δ'. Οἰκουμενικῆ Συνόδος (451) ἐν τῷ 26 Κανόνι αὐτῆς, ὡς ἀνεφέρομεν ἐν σελ. 14 τοῦ ἡμετέρου περὶ ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων συγγράμματος. Καθὼς ἐπίσης καὶ ἐν σελ. 21 ἀνεφέρομεν καὶ περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἐκδίκου καὶ Πρωτεκδίκου μνημονευομένου ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451) ἐν τῷ 23 κανόνι αὐτῆς κλπ. Ἄλλὰ διὰ τῶν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐκτεθέντων ἠθελήσαμεν νὰ δηλώσωμεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Ἡρακλείου πολλὰ μὲν τῶν ἀξιωμάτων ἐδημιουργήθησαν λόγῳ τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων)πόλεως καὶ πρὸς εὐδῶσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ δέ τινα τῶν ἀξιωμάτων, τέως ὑφιστάμενα καθωρίσθησαν σαφέστερον, ἐν ᾧ ταῦτα πρότερον δὲν ἦσαν οὔτω καθωρισμένα καὶ διακριθώμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Πατριαρχείου.

Ὁ Σεβασμιώτατος Παραμυθίας ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ, ποιοὶ ἦσαν οἱ ἄλλοι κληρικοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετίθετο ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἡ διοίκησις τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξηρητημένων κέντρων τῆς ἐπισκοπικῆς περιφέρειας.

Ἐὰν οὗτος ἀνεγίνωσκε τὰ περὶ πολιτεύματος τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰδικῶς τὰ περὶ διοικητικῆς Ἱεραρχίας ἐκτιθέμενα ὑπὸ τοῦ Δρος Νικοδήμου Μίλας ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Δικαίῳ αὐτοῦ, θὰ παρεθῆρει ὁ διατελέσας ἄλλοτε καὶ Πρωτοσύγκελος τῶν Πατριαρχείων, ὅτι οἱ κληρικοὶ οὗτοι ἦσαν πρῶτον οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν διοίκησιν τῶν ἀπὸ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως ἐξηρητημένων κέντρων τῆς ἐπισκοπικῆς ἐπαρχίας καὶ κατὰ δεύτερον λόγον οἱ ἐκτελοῦντες προσωπικὰς ὑπηρεσίας ἢ λειτουργικὰς διακονίας παρὰ τοῖς ἐπισκόποις.

Ἐν τοῖς ἀξιωματικοῖς δὲ τῆς κατηγορίας ταύτης κατελέγοντο ὁ Πρωτοπρεσβύτερος, ὅστις κατὰ τὴν χρεῖαν τῆς ἐπισκοπῆς ἦν ἐπιτετραμ-

μένος πάσας τὰς ὑποθέσεις αὐτῆς ἀντὶ τοῦ ἐπισκόπου ἐξασκῶν τὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ ἐλευθέρως, ἔχων παρ' ἑαυτῷ πρεσβυτέρους τινὰς καὶ διακόνους. Τῇ κατηγορίᾳ δὲ ταύτῃ καταλέγονται καὶ οἱ ἐδρεύοντες ἐν τοῖς σημαντικωτέροις τόποις τῆς ἐπισκοπικῆς περιφέρειας καὶ ἐποπτεύοντες ὠρισμένον ἀριθμὸν μικροτέρων ναῶν τῶν πόλεων καὶ κωμῶν ἀρχιπρεσβύτεροι. «Archipresbyteri quidem plures erant in una ecclesia protopresbyter autem unus est. Archipresbyteri in vicis et oppidis constituebantur, protopresbyter vero non erat nisi in civitate». Valerius ἐν ΣΤ'. β:δλ. Κεφ. Θ'. τῆς Ἱστορίας τοῦ Σωκράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ὁ Σεβ. Παραμυθίας ἐξετάζων τὸ Α'. Κεφάλαιον τοῦ ἡμετέρου βιβλίου γράφει, ὅτι, εἰ καὶ πολλάκις ἀνέγνωσε τοῦτο δὲν ἠδυνήθη ἐν τούτοις νὰ εὕρῃ δῆθεν κατὰ πόσον τὰ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἐκτιθέμενα περὶ πακτώσεων, ὑποθηκεύσεων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ περὶ δικῶν μεταξὺ κληρικῶν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ κεφαλαίου.

Ἄλλ' ἐὰν ὁ Σεβασμ. κριτῆς ἦτο δίκαιος δὲν θὰ ἔγραφε ταῦτα, διότι ἐν τῷ Α'. κεφαλαίῳ ἡμεῖς γράφομεν ὅτι ὁ μὲν Ἰουστινιανὸς ἐν τισὶ Νεαραῖς αὐτοῦ προκειμένου περὶ τινῶν ὀφφικιοῦχων ποιεῖται μνεῖαν εὐλαβεστάτων τινῶν κληρικῶν, τοῦτέστι τῶν ἀποκρισταρίων, οἰκονόμων, ρεφεφενδαρίων, χαρτουλαρίων, ὀρφανοτρόφων, σπριν:αρίων κλπ., ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἀναφέρει, ὅτι δέον νὰ εἶναι ὠρισμένος ὁ ἀριθμὸς τῶν κληρικῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κων)πόλεως, ἔτι μὲν καὶ τῶν ἐν τοῖς ὀφφικίαις ἐξυπηρετουμένων τῇ τε εἰρημένῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἀγιωτάτῳ Πατριάρχῃ.

Ἡ ἐν τῷ κεφαλαίῳ δὲ τούτῳ μνεῖα τῶν ὀνομάτων τῶν ὀφφικιαλίων τούτων κληρικῶν, ὧν αἱ διάφοροι τῶν Αὐτοκρατόρων τούτων τοῦ Βυζαντίου Νεαραὶ μνεῖαν ποιοῦνται, ὡς σπουδαιωτάτων ὀργάνων τῆς ἐκκλησίας ἐν τοῖς περὶ τῶν δικῶν μεταξὺ κληρικῶν ἢ περὶ μισθώσεων καὶ ὑποθηκεύσεων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ὑποθέσεις σκοπὸν εἶχεν, ὅπως καταστῆ δῆλον, ὅτι ὕφισταντο μὲν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἡρακλείου ἀξιώματά τινα, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτων ἐδημιουργήθησαν καὶ ἄλλα καὶ ἐπὶ Ἡρακλείου σαφέστερον καθώρισθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀφφικιοῦχων κληρικῶν ἕνεκα τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κων)πόλεως, ἐν ᾧ πρότερον δὲν εἶχον οὕτω καθορισθῆ.

Τὰ δ' ἐν τῷ Προστάγματι τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α'. τοῦ Κομνηνοῦ μνημονευόμενα ἀξιώματα τῶν ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων ἀναφέρονται οὐχὶ ὡς τότε μόνον ἀποκρυσταλλωθέντα, ἀφ' οὗ ὡς προείπομεν πρὸ πολλῶν αἰῶνων καὶ τὰ ὀφφίκια ταῦτα προὔπηρχον, ἀλλὰ διότι ἤθέ-

λομεν νὰ δηλώσωμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου τὰ ἀξιώματα τῶν Ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων κατεπερίσθησαν εἰς πέντε σεκρέτων εὐαγγελιοθέσια καὶ ἔδρας προσωπικάς, περὶ ὧν κυρίως ἐν τῷ συγγράμματι ἡμῶν ἐνδιαφερόμεθα.

Ὡστε μεγάλην σχέσιν ἔχει τὸ περιεχόμενον τοῦ Κεφαλαίου πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ παρ' ὅσα ὁ Σεβασμιώτατος ἐπικριτὴς ἄδει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἐν τῷ Β'. Κεφαλαίῳ τοῦ ἡμετ. συγγράμματος «Περὶ τῶν Πηγῶν καὶ συγγραφέων, ὑφ' ὧν μνημονεύονται τὰ ὀνόματα καὶ αἱ διακονίαι τῶν ἕξ ὀφφικιούχων κληρικῶν» ὁ Σεβ. Παραμυθίας ἀναγνωρίζει ὄντως ὅτι ἀπὸ τῆς Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπαντάται τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκονόμου, ὡς καὶ ἡμεῖς γράφομεν, προσθέτει ὁμως καὶ ὅτι πρὸ τῆς Συνόδου ταύτης ὑπῆρχεν ἐν ἐνεργείᾳ τούτο, διότι βλέπομεν, ὅτι ἡ ἀγία αὕτη Σύνοδος ἐπιστέλλει «τοῖς εὐλαβεστάτοις Οἰκονόμοις Κων)πόλεως». Ἡμεῖς γράψαντες ὅτι ὁ Οἰκονόμος ἦτο γνωστὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Ἐφέσῳ τρίτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431), διότι ἡ Σύνοδος αὕτη, μνημονεύει ἐν τῇ 6 Πράξει αὐτῆς τοῦ ὀνόματος τούτου, μήπως εἶπομεν τὸ ἐναντίον ἢ ἐθεωρήσαμεν τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκονόμου, ὡς μὴ ὑφιστάμενον ἀναμφιβόλως ὀλίγῳ πρότερον ἐν ἐνεργείᾳ; Εἶπομεν μόνον ὅτι τούτο καίπερ ὀλίγῳ τι πρότερον ὑφιστάμενον, κατέστη γνωστὸν μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Ἐφέσῳ τρίτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πρώτης ἀναφερούσης τὸ πρᾶγμα.

Ὅτι δὲ ὁ Οἰκονόμος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν εἶχε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Μεγάλου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Ρωμανοῦ III τοῦ Ἀργυροῦ (1028—1034) καὶ πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ προσέλαβε ταύτην ἀναφέρομεν καὶ ἡμεῖς ἐν σελ. 15 τοῦ ἡμετέρου συγγράμματος. Ἐπομένως ὁ Σεβ. δὲν λέγει τι τὸ νέον περὶ τούτου, τοῦναντίον μᾶλλον ἀναφέρων, ὅτι «ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πᾶν ἀξίωμα καὶ πᾶσα δόξα εἶχον ἀπολέσῃ πλέον τὴν σημασίαν αὐτῶν, ὅτε ἀντὶ ἐνὸς Συγκέλλου κατὰ δεκάδας ἐπλάσθησαν, ὅτε οἱ ποικίλοι ὀγκῶδεις τίτλοι ἐφευρέθησαν, ὅτε χωρίτας, δούλους, ἀγενεῖς, ἀναξίους καὶ κάθε σκουπίδι ἀρχοντας ἐτίμησαν», φηράται ἀγνωσῶν τὴν ἱστορίαν πάντων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀξιομάτων, διότι εἰάν μὲν Σύγκελλοι καὶ Πρωτοσύγκελλοι, Πρόεδροι καὶ Πρωτοπρόεδροι καὶ Ὑπέρτιμοι καὶ λοιποὶ ἐπλάσθησαν κατὰ δεκάδες, δὲν συνέβη ὁμως τούτο καὶ εἰς τὰ ἀξιώματα τῶν ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων, τοῦ Μ. Οἰκονόμου, Μ. Σακελλαρίου, Μ. Χαρτοφύλακος καὶ καθ' ἑξῆς καθ' ὅσον ταῦτα ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἰδίως, περιεβλήθησαν μεγαλειτέραν ἢ πρότερον ἀγλήν καὶ δόξαν, ὡς ἀναφέρει εἰς τὰ δύο αὐτοῦ προτάγματα ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος καὶ Θεόδωρος ὁ Βαλσαμών

καὶ διότι εἰς ἕκαστον ἀξίωμα τῶν ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων τοῦ Πατρι-
 αρχείου Κων/πόλεως δὲν ἀνήρχοντο πολλοί, ὡς συνέβη μὲ τὸ ἀξίωμα
 τῶν Συγκέλλων, ἀλλ' εἰς καὶ μόνος ἐξωκατακόλιος Οἰκονόμος, ἡ σακελ-
 λάριος ἢ χαρτοφύλαξ κλπ. οὐ τὴν τυχούσαν, ἀλλὰ μείστην κεκτημένος
 ἰκανότητα καὶ ἀξίαν. (Πβλ. Ἄρχιμ. Χρυσοστόμου Δημητρίου Μελέτην
 περὶ τοῦ Χαρτοφύλακος τῆς ἐν Κων/πόλει μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκ-
 κλησίας σελ. 13 - 18 κ.θ.έ.).

Ὁ Σεβ. Παραμυθίας παρατηρεῖ, ὅτι τὰ ἐν τῷ Β' Κεφαλαίῳ χωρὶα
 τῶν Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐν οἷς γίνεται μνεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ
 Οἰκονόμου, ἠδύνατο νὰ παραλειφθῶσιν, ἀφ' οὗ προηγουμένως κατεχω-
 ρίσθησαν. Ἄλλ' ἐὰν ἔκρινεν οὗτος δικαιότερον τὰ πράγματα δὲν θὰ
 ἔλεγε ταῦτα· διότι ἐντὶ τὸ Β' Κεφάλαιον ἐπιγράφεται «Πηγαὶ καὶ συγ-
 γραφεῖς, ὑφ' ὧν μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τῶν ἕξ ὀφφικιούχων κληρι-
 κῶν», πῶς ἦτο δυνατόν νὰ παραλειφθῶσιν αἱ ἀρχαιότεραι αὐταὶ καὶ
 σπουδαιόταται πηγαί, ὡς αἱ Νεαραί ;

Ἐπίσης παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῷ Κεφαλαίῳ τούτῳ
 «ὅτι ὁ Οἰκονόμος κρατεῖ πάντα τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ πᾶν τὸ
 ἐσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν καὶ οἰκονομεῖ τῷ Ἀρχιερεὶ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ»
 εἶναι γνωστὸν τόσον δι' αὐτόν, ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἐξωκατακοί-
 λους καὶ τὰς λοιπὰς πεντάδας τῶν ὀφφικιούχων τῆς ἐκκλησίας κληρικῶν
 καὶ ἐπομένως ἠδύνατο νὰ παραλειφθῆ καὶ ἐρευνηθῆ παρ' ἡμῶν ἡ Βα-
 σιλειὸς Τάξις Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐνθα ἀναφέρεται,
 ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκονόμου ἀνυψώθη καὶ εἰς βασιλικὴν ἀξίαν καὶ ὅτι
 ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἀνεδείχθη ὁ Οἰκονόμος καὶ μέλος τῆς Συγκλή-
 του μετὰ τοῦ ἐπισκόπου.

Ἡμεῖς ἔχοντες σκοπὸν νὰ μνημονεύσωμεν ἐν τῷ Κεφαλαίῳ τούτῳ
 τῶν πηγῶν καὶ συγγραφέων, ὑφ' ὧν ἀναφέρονται οὐ μόνον τὰ ὀνόματα,
 ἀλλὰ καὶ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ διακονίαι τῶν ἕξ ὀφφικιούχων κληρικῶν,
 δὲν ἠδυνάμεθα γράφοντες περὶ τοῦ Οἰκονόμου νὰ σιωπήσωμεν τὸ τῆς
 διακονίας ἔργον τοῦ κληρικοῦ τούτου, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν πέντε, διότι
 δὲν θὰ ἤμεθα συνεπεῖς πρὸς ἑαυτούς, ἀνεξαρτήτως καὶ ἀν' ἡ ἰδιότης καὶ
 ἡ διακονία αὐτῶν ἦτο καὶ ἄλλοθεν γνωστῆ.

Ὡς πρὸς τὸ ἕτερον δὲ ζήτημα τῆς μελέτης τῆς Βασιλείου τάξεως
 τοῦ Κ. Πορφυρογεννήτου καὶ ἄλλων Πηγῶν, ἃς εἶχε δῆθεν τὴν καλω-
 σύνην νὰ ὑποδεξῆ ἡμῖν ὁ ἀγαθὸς κριτὴς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἡμε-
 τέρας μελέτης, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι πάσας τὰς ἀναγραφεί-
 σασ ἐν τῷ Καταλόγῳ πηγᾶς καὶ τὴν Βιβλιογραφίαν καλῶς διεξήλθομεν
 καὶ ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον παρελάβομεν χωρὶς ὁμῶς νὰ μνημονεύσωμεν καὶ
 τοῦ βασιλικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἀξιώματος τοῦ Οἰκονόμου, εἰς ὃ οὗτος μετὰ
 ταῦτα ὡς γνωστὸν, ἀνυψώθη, ἐπειδὴ δὲν εἶχομεν ὑπ' ὄψει νὰ θιζώμεν

~~ἄξιωματά πολιτικά, ἀλλὰ μόνον καθαρῶς ἐκκλησιαστικά τοιαῦτα πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἀξιωμάτων, ὡς ἐποίησατο τοιαύτην ὁ Σεβ. Παραμυθίας ἐν τῇ περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν Συγκέλλων Συγγράμματι αὐτοῦ, καθὼς κατεδείξαμεν ἐν τῇ ἐπὶ τῆς μελέτης του ταύτης ἡμετέρα περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν Συγκέλλων κριτικῇ.~~

Ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας κατόπιν γράφει, ὅτι τὰ ἐν διαφόροις παραγράφοις τοῦ Β'. Κεφαλαίου περὶ Μ. Σακελλαρίου καὶ Μ. Σκευοφύλακος ἀναφερόμενα ἐκτίθενται πενιχρῶς· ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἠθελήσαμεν ἐν τῇ περὶ ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων συγγράμματι νὰ γράψωμεν εἰδικὰς περὶ ἑνὸς ἐκάστου τοιοῦτου ὀφφικιοῦχου μελέτας, ὡς συνέβη μὲ τὸ ὀφφικιον τοῦ Χαρτοφύλακος τῆς ἐν Κων)πόλει Μ. Ἐκκλησίας, περὶ οὗ ἐπραγματεύθημεν ἐν ἰδιαιτέρα ἐπιστημονικῇ μελέτῃ, ἀλλὰ περὶ ὄλων ὁμοῦ συλλήβδην τῶν ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων· καὶ ἂν ἐν τοῖς παραγράφοις τοῦ Β'. Κεφαλαίου ἐγράψαμεν τινα περὶ ἑνὸς ἐκάστου αὐτῶν, ταῦτα ὡς δευτέρουοῦσης σημασίας ζητήματα ἐγράψαμεν διὰ νὰ καταστήσωμεν γνωστὰ τὸ ὑπόργημα καὶ τὴν διακονίαν, εἰς ἃ ἕκαστος τούτων εἶχε ταχθῆ καθὼς καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς συγγραφεῖς ἐν γένει, παρ' οἷς ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα ἑνὸς ἐκάστου τούτων πρὸ τῆς προσλήψεως τοῦ γενικοῦ ὀνόματος «ἐξωκατάκοιλοι».

Ἐὰν δ' ἀνεφέρομεν, ὅτι τοῦ ὀνόματος τοῦ Σακελλαρίου ποιοῦνται μνείαν Ἰωάννης ὁ Ζωναρᾶς εἰς τὸν βίον Ρωμανοῦ Α'. τοῦ Δεκαπτηνοῦ (920-944), ὁ Θεοφάνης, τὸ Πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α'. τοῦ Κομνηνοῦ καὶ λοιποὶ μετὰ ταῦτα, καθὼς καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Σκευοφύλακος ὁ Ἐφραίμιος ἐν τῇ βίῳ Ἰωάννου Ε'. Πατριάρχου Κων)πόλεως (668-678), τὸ Πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α'. τοῦ Κομνηνοῦ καὶ λοιποὶ μετὰ ταῦτα, δὲν ἐπεται ἐκ τούτου, ὅτι πρῶτοι οὗτοι ἐποίησαντο μνείαν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, διότι τοιοῦτο τι οὐδαμῶς λέγομεν ἀλλ' ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς ἀπαντῶνται τὰ ὀνόματα ταῦτα καὶ διὰ τοῦτο θεωροῦνται πηγαὶ καὶ συγγραφεῖς μνημονεύοντες ὀνομαστικῶς αὐτῶν, ἀσχέτως ἂν καὶ ἄλλοι προγενέστεροι ἢ μεταγενέστεροι ἀναφέρωσι ταῦτα, ὅπερ διὰ τὸ ἔργον ἡμῶν θὰ ἦτο ζήτημα ἐπιστιμῶδες, διότι δὲν προειθέμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν ἐνταῦθα λεπτομερῶς περὶ ἑνὸς ἐκάστου ὀφφικιοῦχου, ὁπότε θὰ ἐλαμβάνομεν βεβαίως ὑπ' ὄψει τοὺς διαφόρους κατ' ἐποχὰς σταθμούς, καθ' οὓς τὰ ὑπουργήματα καὶ αἱ διακονίαι ἑνὸς ἐκάστου τούτων ὅτε μὲν ἦσαν μικρότεραι, ὅτε δὲ μεγαλείτεραι, καὶ ἄλλοτε μὲν ἦττονος, ἄλλοτε δὲ κρείττονος ἀξίας καὶ σημασίας ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, τῶν αἰτίων καὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διετέλεσαν οἱ τοιοῦτοι ὀφφικιοῦχοι. Ἐπίσης δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι καὶ ὁ Σκευοφύλαξ ἐτιμήθη διὰ βασιλικῶ ἀξιώματος ὡς καὶ ὁ Οἰκονόμος, ἀλλ' ἐνταῦθα πραγματευόμεθα μόνον περὶ αὐτῶν ὡς ἐχόντων ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν. Ὡσαύτως παρατηρεῦμεν, ὅτι τὰ ὑπὸ

τοῦ ἐπικριτοῦ Μητροπολίτου περὶ τοῦ Σακελλίου γραφόμενα, ὅτι πρῶτος τοιοῦτος ἀναφέρεται ὑφ' ἡμῶν ὁ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος τιμηθεὶς Θεόδωρος ἀδελφὸς Νικολάου τοῦ Ἀνδρσαλίτη καὶ ὅτι ἐνταῦθα ζήτημα εἶναι ἀν πρόκειται περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἀξιώματος, ἀφ' οὗ ὁ ἕτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐτιμήθη δρουγγάριος τῆς βίγλας, ὁ δὲ τέταρτος γενικὸς Λογοθέτης, δὲν εἶναι ὀρθά, διότι πρῶτον μὲν ὁ ἀδελφὸς Νικολάου τοῦ Ἀνδρσαλίτου, ὁ τιμηθεὶς διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Σακελλίου δὲν ὠνομάζετο Θεόδωρος, ἀλλὰ Παῦλος, δεῦτερον δὲ διότι, εἰ καὶ ὁ ἕτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ δρουγγαρίου τῆς βίγλας καὶ ὁ ἄλλος τὸ τοῦ γενικοῦ Λογοθέτου, ὁ ἀδελφὸς ὁμοῦ αὐτοῦ Νικόλαος ὁ Ἀνδρσαλίτης ἐτιμήθη διὰ τῶν ὀφφικίων τοῦ Οἰκονόμου καὶ Συγκέλλου, τὰ ὅποια ἦσαν καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα.

Ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας δὲν γνωρίζομεν, διατὶ παραμορφῶναι τὸ κείμενον τοῦ συγγράματός μου προκειμένου περὶ τοῦ Πρωτεκδικίου γράφων «ὑπῆρχεν, ὡς φαίνεται, λέγει, ἐν τῷ 23 Κανόνι τῆς ἐν Χαλκιδόνι Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου Ἐκδικος τῆς Ἐκκλησίας ὑπερασπιζῶν αὐτὴν κατὰ παντός ἀτακτοῦντος ἢ ἀπειθοῦντος κληρικοῦ;» Ἡμεῖς γράφομεν τὰ ἀνωτέρω ἀνευ τῆς φράσεως, ὡς φαίνεται, διότι εἶναι ἡμῖν δεδαιωμένον, ὅτι ἐπὶ τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ πρότερον ἀκόμη ὑπῆρχον οἱ Ἐκδικοὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τοῦτο οὐδέποτε ἀπεκρούσαμεν, ἀφ' οὗ μάλιστα γράφομεν καὶ τί ἢ ἐν Χαλκιδόνι Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν τῷ 23 κανόνι αὐτῆς περὶ αὐτῶν ὥρισε.

Ὡστε δι' ὧσιν γράφει δὲν φέρει γλαῦκα εἰς Ἀθήνας ὁ κριτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Διὰ δὲ τὸ Γ'. Κεφάλαιον τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Ποία ἦτο ἡ σειρὰ καὶ ἡ τάξις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων» ὁ μνημονευθεὶς ἐπίσκοπος γράφει, ὅτι ἀνέμενε περισσότερα νὰ πληροφορηθῆ, ἤτοι πῶς ἐγένετο ἡ ἐξέλιξις ἐνὸς ἐκάστου ἀξιώματος, πῶς καὶ πότε ἄλλα μὲν ὑπεβιδάσθησαν, ἄλλα δὲ ὑψώθησαν ἐξ ὑποβεδηκότων κ. τ. τ.» Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν προειθέμεθα νὰ πραγματευθῶμεν νῦν πῶς ἐγένετο ἡ ἐξέλιξις ἢ πῶς καὶ πότε ἀνυψώθη ἢ ὑπεβιδάσθη ἕκαστον τούτων, περὶ ὧν ἄλλοτε Θεοῦ θέλοντος θέλομεν ἀσχοληθῆ, διότι τότε θὰ ἔπρεπε νὰ συγγράψωμεν οὐχὶ μίαν, ἀλλὰ τεσσαράκοντα καὶ πλέον μελέτας, δι' ἐν ἕκαστον τούτων, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἠθέλησαμεν ἀπλῶς νὰ ὀρίσωμεν τὴν σειρὰν καὶ τὴν τάξιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων καὶ τῶν ἐννέα πεντάδων, ἐρειδόμενοι ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ 12 αἰῶνος ἀρχαίου χειρογράφου τοῦ Ἀλλατίου, καὶ Κωδικοῦ τοῦ Κουροπαλάτου εἰδικῶς περὶ τούτων γράφοντος καὶ Ματθαίου τοῦ Μοναχοῦ, ὡς ἀρχαιοτέρων καὶ σπουδαιότερων τοῦ J. Goar πηγῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ἐν τῇ Δ' Κεφαλῇ τοῦ ἡμετέρου συγγράμματος, ἐν ᾗ γράφομεν περὶ τῶν πηγῶν καὶ συγγραφέων, ὑφ' ὧν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες ὀνομάζονται ἐξωκατάκοιλοι, ἀνεφέρομεν ὡς πρώτην Πηγήν τὸ ἀπὸ Αὐγούστου 1094 χρονολογούμενον πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ πρῶτον ποιούμενον μνεῖαν τῆς λέξεως «ἐξωκατάκοιλοι», εἶτα Θεόδωρον τὸν Βαλσαμὸν γράφοντα περὶ προκαθημένων ἐξωκατακόιλων, τὰς εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κίτρου Ἰωάννην ἀποδιδομένας ἀποκρίσεις πρὸς Κωνσταντῖνον ἀρχιεπίσκοπον Δυρραχίου τὸν Καβάσιαν, ἔνθα ἀπαντῶμεν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας ὑπὸ τὴν γραφὴν «ἐξωκατάκληλοι» καὶ ἔπου ἀναφέρεται, ὅτι «ἀπὸ παλαιᾶς παραδόσεως πρῶτός ἐστιν ὁ μέγας οἰκονόμος» κατόπιν τὸ περὶ ὀφφικίων σύγγραμμα Κωδικοῦ τοῦ Κουροπαλάτου, τὸ ποίημα τοῦ Ματθαίου μοναχοῦ, τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Πατριάρχου Κων/πόλεως Νείλου 1380 γενομένης συνόδου, τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Πατριάρχου Ἀντωνίου τοῦ Δ' τοῦ ἔτους 1389 Συνόδου, τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ματθαίου Α' τοῦ ἔτους 1401, τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐν Φλωρεντίας Συνόδου (1439) ὑπὸ Σιλβ. Συροπούλου, τὸν χειρόγραφον τοῦ 15 αἰῶνος κώδικα Δημητρίου τοῦ Μεγίστου, πάντα ταῦτα μνεῖαν ποιούμενα τοῦ ὀνόματος «ἐξωκατάκοιλοι» καὶ «ἐξωκατάκληλοι». Μετὰ ταῦτα τοὺς Franc Junium, J. Gretser, Jac Goar μνημονεύοντας τῆς λέξεως «ἐξωκατάκοιλοι», τὸν Rob Greighton παραδεχόμενον τὴν γραφὴν «ἐξωκατακέλλιοι ἢ ἐξωκατάκελλιοι, τοὺς Hofmannum Du Gange, I. Morinum, καὶ P. Reiskium, ποιουμένους μνεῖαν τῆς γραφῆς «ἐξωκατάκοιλοι». Εἰς ταῦτα ὁ εἰρημένος Μητροπολίτης παρατηρεῖ, ὅτι «ὁ συγγραφεὺς τῶν ἐξωκατακόιλων ἐπαναπαύεται μὴ ζητῶν νὰ εὑρῇ πόσον πολὺ πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὑπῆρχεν ἐν χρήσει ἡ λέξις αὕτη, διότι τὸ ἀπὸ παλαιᾶς παραδόσεως, τοῦ Κίτρου Ἰωάννου ἢ τοῦ Δημητρίου Βουλγαρίας τοῦ Χωματιανοῦ δὲν σημαίνει τίποτε. Πόσον ἀρχαία ἦτο ἡ παράδοσις αὕτη; ἐνὸς αἰῶνος; δύο; πέντε;»

Ἄλλ' ἄφ' οὗ ἐγράψαμεν, ὅτι πρῶτον τὸ ἐν σελίδι 367 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23 Κώδικος τῆς Γενεύης καὶ ἀπὸ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1094 χρονολογούμενον Πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ, ὅπερ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ I. Nicole μετὰ παρατηρήσεών τινων τοῦ ἐκδότου μνημονεῖ τῆς λέξεως «ἐξωκατάκοιλοι», διατὶ δὲν θέλετε νὰ παραδεχθῆτε ὅτι κατόπιν ἐρευνῶν εὑρωμεν τὴν ἐποχὴν, ἣτις εἶναι ἡ ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ, πρῶτου ἀναφέροντος τὸ ὄνομα τῶν ἐξωκατακόιλων, δηλαδὴ ὁ 11 αἰὼν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ἐν τῷ Ε΄ Κεφαλαίῳ τοῦ ἡμετέρου συγγράμματος ἐπιγραφομένῳ «Ἐννοια τοῦ ὀνόματος Ἐξωκατάκοιλοι καὶ ἐξέτασις τῶν διαφόρων γραφῶν καὶ παραπλησίων ὀνομάτων καὶ μορφῶν ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας ἀδικεῖ ἐπικρίνων ἡμᾶς, ὡς ὑποστηρίζοντας τὴν γνώμην ὅτι, ἐπειδὴ τινὲς τῶν σημαινόντων κληρικῶν ἴσταντο ἢ ἐκάθηντο τιμῆς ἕνεκεν εἰς τόπον ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν κληρικῶν ἐπὶ τῶν τῆς ἀναβάθρας τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου βαθμίδων, αἵτινες κατὰ Συμεῶν τὸν Θεσσαλονίκης «τὰς ἀναβάσεις καὶ τάξεις σημαίνουσι τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τῶν ὑψηλοτέρων» ὁ δὲ τόπος οὗτος ἦτο μὲν ὀλίγον κατωτέρω τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν χαμηλῶν τοῦ Ναοῦ μερῶν ἢ ἔξω τῶν κοιλωμάτων αὐτοῦ, διότι τὰ χαμηλὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλοῦνται καὶ κοῖλα, διὰ τοῦτο οἱ κληρικοὶ οὗτοι τῆς ἐν Κων)πόλει ἐκκλησίας ὀνομάσθησαν ἐξωκατάκοιλοι, καθ' ὅσον, ὡς δι' ὀχρῆται οὗτος, ἢ ἐξήγησις τοῦ ὀνόματος τῶν ἐξωκατακοιλῶν δέον νὰ ἀναζητηθῇ μόνον εἰς τὴν κατοικίαν, εἰς τὸν οἶκον τὸν ἰδιαιτερον, εἰς τὴν Cella, τὸ κελλίον τοῦ Πατριάρχου, ἐν ἐνὶ λόγῳ μόνον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ὡς ὑπεστήριξε πρὸ πολλοῦ ὁ Robertus Creyghton θεωρήσας προτιμητέαν τὴν γραφὴν ἐξωκατακέλλιοι ἢ ἐξωκατάκελλιοι. Ἐν τῷ Κεφαλαίῳ τούτῳ ἡμεῖς ἀνεπτύξαμεν πάσας τὰς ὑπὸ διαφόρων κατὰ καιροὺς συγγραφῶν, ὑπομνηματιστῶν, καὶ κριτικῶν ἐξενεχθείσας γνώμας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ Fr. Iunij πρώτου ἐπιχειρήσαντος νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν λέξιν ἐξωκατάκοιλοι ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὰς κοιλιάδας καὶ εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη τῆς Κων)πόλεως εἶχον ἰδρύσῃ τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας οἱ κατάκοιλοι κληρικοί, ἐξ οὗ καὶ ὁ χωρισμὸς τοῦ ὀνόματος εἰς δύο λέξεις ἔξω—κατάκοιλοι.

Τὴν γνώμην ταύτην ἀπεκρούσαμεν, ὡς μὴ ἔχουσαν βάσιν ἱστορικὴν καθ' ὅσον οὐδαμῶθεν γνωρίζομεν, ὅτι ὀνομάζοντο οὗτοι κατάκοιλοι, ἐπειδὴ διέμενον κατὰ τὰς κοιλιάδας, καθὼς καὶ τὸν χωρισμὸν τοῦ ὀνόματος εἰς δύο λέξεις ἔξω κατάκοιλοι, ἀντεκρούσαμεν, ὡς μὴ ὀρθόν, διότι οὔτε τὸ Πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1094), οὔτε ὁ Βαλσαμών, οὔτε αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Κίτρου Ἰωάννου φερόμεναι ἀποκρίσεις, οὔτε Κωδινὸς ὁ Κουροπαλάτης, οὔτε Ματθαῖος ὁ Μοναχὸς καὶ λοιποί, οἱ μνημονεύοντες τοῦ ὀνόματος τούτου μεταχειρίζονται δύο λέξεις, ἀλλὰ μίαν.

Ἐπίσης καὶ τὴν γραφὴν ἔξω κατάκοιλοι ἀπερρίψαμεν, ἐπειδὴ οὗτοι καὶ πρότερον πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ἅτε μήπω προστεθέντος εἰς τούτους τοῦ Πρωτεῖδικου ἐπὶ Πατριάρχου Γεωργίου τοῦ Σιφιλίνου, ὀνομάζοντο ἐξωκατάκοιλοι, ὡς ἀναφέρουσι περὶ τούτου τὸ Πρόσταγμα Ἀλε-

ξίου Α' τοῦ Κορνηθοῦ (Byz. Zeitschrift III 18—20), ὁ Βαλσαμῶν (Συν. Ἱ. Καν. 4. 533) καὶ λοιποί.

Καὶ τὴν γραφὴν ἐξωκατάκοιτοι, ἧς μνεῖαν ποιοῦνται ὁ Gretser καὶ ἄλλοι, ἐπειδὴ οὗτοι εἶχον ἰδίας ἐκκλησίας καὶ κατοικίας ψυχοδομημένας ἔξω τοῦ Πατριαρχείου, ἔνθα καὶ διέμενον, ὡσαύτως ἀπεκρούσαμεν, διότι ἔξω τοῦ Πατριαρχείου διέμενον καὶ ἐκοιμῶντο εἰς ἰδιαιτέρους οἴκους πλεῖστοι ὅσοι κληρικοὶ ἐξωκατάκοιτοι, ἐξώκοιτοι, ἢ ἐξωκοιταζόμενοι καθ' Ἡούχιον, οἵτινες θεβαίως θὰ ἔπρεπε νὰ ὠνομάζοντο καὶ αὐτοὶ οὕτως.

Ὅμοίως καὶ τὴν γραφὴν «ἐξωκατάκληλοι», καθ' ἣν οἱ ὀφφικιάλιοι οὗτοι τῆς ἐκκλησίας κληρικοὶ κατακαλοῦσι καὶ λαμπρύνουσι τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην τοῦ Πατριάρχου ἔξωθεν δὲν ἐθεωρήσαμεν ὀρθήν, ὡς ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἱστορικῆς πηγῆς θεβαιουμένην. Ἀλλὰ καὶ ὅσα ὁ I. Goar ἀναφέρει γράφων, ὅτι ἐν Κων)πόλει τῇ ἐπὶ ἑπτὰ λόφων ψυχοδομημένη ἄλλαι μὲν τῶν ἐκκλησιῶν ἦσαν ἐντὸς τῶν κοιλάδων, ἄλλαι δὲ τούτων εἰς τὰς κορυφὰς τῶν λόφων, ἕτεραι δ' ἐπὶ τῶν ἐπικλινῶν καὶ κατωφερικῶν τοποθεσιῶν ἐκτισμέναι καὶ ὅτι οἱ ἔχοντες τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας εἰς τὰ θαυότερα καὶ χαμηλότερα μέρη, κατὰ τὰς κοιλάδας, ὠνομάζοντο κατάκοιλοι, οἱ δ' ἔχοντες αὐτὰς ἐκτὸς τῶν κοιλωμάτων καὶ τῶν χαμηλῶν μερῶν καὶ ὑψηλότερον τοῦ κατακοίλι, ὅπερ ἦτο τόπος ἐπικλινῆς (montis iter deflexum) ἐκαλοῦντο ἐξωκατάκοιλοι καὶ ὅτι ἡ γραφὴ ἐξωκατάκοιλοι προήλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οὗτοι ἐκάθηντο ἔξω τῶν κατὰ τὰς κοιλάδας διαμενόντων κατακοίλων ἀπεκρούσαμεν, διότι οὐδεμίαν πηγὴν ἱστορικὴν διαλαμβάνει τοιοῦτόν τι.

Καὶ πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ κατὰ τὸ τέλος τῆς 11 ἢ ἀρχῆς τῆς 12 ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας Γεώργιος Κεδρηνὸς ἐξ ἱστορῶν τὰ περὶ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου Αὐτοκράτορος τῆς Κων)πόλεως (810—820) ὅτι οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Παλατίου τῆς Κων)πόλεως φάλλοντες κληρικοὶ ἔμενον ἐν ἰδίῳ οἴκῳ πορευόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Παλατίου ὄρθρου θαθείος χάριν τῆς ἐωθινῆς προσευχῆς, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει, ὅτι οὗτοι οἰοιδῆποτε κληρικοὶ καὶ ἂν ἦσαν, εἶχον τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἢ τὰς ἐκκλησίας ἔξωθεν καὶ ὑπεράνω τῶν κοιλάδων ἢ ἐν ταῖς κοιλάσι. (Γεωργ. Κεδρηνὸς II. Bonnae 1839 σελ. 66).

Εἶπομεν δ' ὅτι καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Γεωργίου Κορέση, γράψαντος ἐν ἰδιωτικῇ πρὸς τὸν I. Goar ἐπιστολῇ, ὅτι ἔξω τῆς κοιλότητος διέμενον καὶ εἶχον τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας καὶ κατοικίας οἱ ἐξωκατάκοιλοι κληρικοὶ τῆς Κων)πόλεως δὲν ἔχει σημασίαν, διότι ὅσα ἰδιωτικῶς γράφει εὗτος πρὸς τὸν Goar (I. Goar Georg. Codinus Curopalata de officiis Magnae Ecclesiae et aulae Con)litanae Parisiis 1648 σελ. 98) δὲν προέρχεται ἐκ πηγῆς αὐθεντικῆς καὶ ἱστορικῆς, ἀλλ' εἶναι ἢ τοῦ Iunii περὶ τῶν κατακοίλων κληρικῶν γνώμη, ἣν

μετά ταῦτα ὁ Gretser καὶ ἄλλοι ἀνεσκεύασαν ἢ εἰκασία αὐτοῦ πάντη ἀστήρικτος.

Τὴν γνώμην σε τοῦ Roberti Greyghiti, ἣν παραδέχεται καὶ ὁ Σ. Μητροπολίτης Παραμυθίας, ἦτοι ὅτι αἱ γραφαὶ ἐξωκατακέλλιοι καὶ ἐξωκατάκελλοι (ἐξω καὶ κέλλη, κελλίον) εἶναι ὀρθαί, ἐπειδὴ οὗτοι διέμενον ἐξω τοῦ θρόνου ἢ τῶν κελλίων τοῦ Πατριάρχου, πλησιέστερον ὅμως αὐτοῦ ἢ οἱ ἄλλοι κληρικοὶ (πβλ. Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Δημητρίου Οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες τῆς ἐν Κων)πόλει μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας σελ. 42) ἀπερρίψαμεν μετὰ τοῦ Leon Clugnet ὡς absurde διὰ τοῦς ἐξῆς λόγους¹⁾ διότι ἐπὶ οὐδεμιᾶς στηρίζεται ἱστορικῆς πηγῆς, μηδενὸς συγγραφῆς ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ποιουμένου χρῆσιν τῆς λέξεως ἐξωκατάκελλοι ἢ ἐξωκατακέλλιοι. 2) διότι, εἰ οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, θὰ ἔπρεπε καὶ οἱ ἄλλοι ὀφφικιοῦχοι ἢ μὴ κληρικοί, οἱ ὡς γνωστὸν ἐξω τῶν Πατριαρχικῶν κελλίων διαμένοντες νὰ ὀνομάζοντο ἐξωκατακέλλιοι ἢ ἐξωκατάκελλοι καὶ οὐχὶ μόνον οἱ ἔξ οὗτοι, ὡς ἀναφέρουσι τὸ Πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ, Θεόδωρος Βαλασαμῶν, αἱ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κίτρου Ἰωάννην ἀποδιδόμεναι ἀποκρίσεις πρὸς Κων)εῖνον ἀρχιεπίσκοπον Δυρραχίου τὸν Καβάσιλαν, ὁ Κωδινός, Ματθαῖος ὁ Μοναχός. Τὰ πρακτικὰ διαφόρων ἐν Κων)πόλει Συνόδων, Σιλβ. ὁ Συρόπουλος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου, ὁ χειρόγραφος κώδιξ Δημητρίου τοῦ Μεγίστου κλπ. (ὄρα «Οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες . . .» σελ. 29-31). 3) Ἐὰν δὲ ἐκ τῆς κατοικίας, τοῦ ἰδιαίτερου οἴκου, τῆς «Cella» τοῦ κελλίου τοῦ Πατριάρχου, ὀνομάσθησαν ἰδιαίτεροί τινες αὐτοῦ Πατριαρχικοὶ ὑπουργοί, Σύγκελλοι, ὁμοδίαιτοι, ὁμόστεγοι καὶ σύσκηνοι αὐτῷ, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι καὶ οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἔχουσι σχέσιν μὲ τὸ κελλίον ἢ τὴν κατοικίαν τοῦ Πατριάρχου καὶ τούτου ἕνεκα δεόν νὰ ὀνομάζωνται ἐξωκατάκελλοι ἢ ἐξωκατακέλλιοι, διότι τίς συγγραφεὺς ἀναφέρει τοῦτο; καὶ ἀνσήμερον ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ τῆς Κων)πόλεως παρατηρῶμεν, ὅτι κληρικοὶ ἱερωμένοι τε καὶ μὴ, ὡς ὁ Μ. Κατηχητής, ὁ Μ. Ὑπομνηματογράφος, ὁ Μ. Οἰκονόμος, ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ, ὁ Μ. Λογοθέτης, ὁ Μ. Ρήτωρ καὶ ἄλλοι πολλοὶ διαμένουσιν ἐκτὸς τοῦ Πατριαρχείου, ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ τάξις ἢ τὸ μέτρον τοῦτο ὑψίστατο ἀνέκαθεν ἐν τῷ Οἴκῳ. Πατριαρχεῖω καὶ ὅτι ἅπαντες οἱ κληρικοὶ οὗτοι πρὸ αἰῶνων ἐξω τῆς Cella κατῆκον, ὀνομαζόμενοι ἐξωκατάκελλοι; ἄλλως τε ἀν συνέβαινε νὰ ὀνομάζωνται οὕτω, τότε ἡ ἑτέρα ἐν χρήσει λέξις θὰ ἐγράφετο μὲ δύο λ, ἐν ᾧ νῶν γράφεται μὲ ἐν λ καὶ μὲ οἱ, ἀν καὶ που ὑπάρχη ἢ δι' ἡ γραφή, προελθοῦσα μᾶλλον ἐξ ἀπροσεξίας ἢ λάθους τῶν ἀντιγραφῶν τῶν διαφόρων κειμένων, ὡς συνήθως παρετηρήθη.

Τὸ λεχθὲν δ' ὑπὸ τοῦ Σ. Μητροπολίτου Παραμυθίας, ὅτι ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰῶνων οἱ μεταγενέστεροι λησμονήσαντες τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν

τῆς τοιαύτης ὀνομασίας μετημφίεσαν τὴν λέξιν παρουσιάσαντες αὐτὴν κατ' ἀρχάς μὲν μετὰ τὸ φόρεμα τῶν ἐξωκατακοιλίων, ἀργότερον δὲ μετὰ τὴν φόρμαν τῶν ἐξωκατακλήτων καὶ ὑπὸ τὴν τοιαύτην διπλὴν μορφήν ἐφθάσε μέχρις ἡμῶν, λησμονηθείσης τῆς ἀρχικῆς γραφῆς τῆς λέξεως «ἐξωκατακέλλων», εἶναι ἀστείον καὶ νὰ τὸ ἀκούσῃ τις, ἀφ' οὗ ἀπὸ τοῦ 11 αἰῶνος οἱ ἐξ ὀφφικιάλιοι οὗτοι κληρικοὶ λαμβάνουσι τὴν ἐπωνυμίαν «ἐξωκατακοίλοι», ὡς ἀναφέρουσι πρῶτον τὸ ἀπὸ Αὐγούστου 1094 χρονολογούμενον Πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ὁ μόλις κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ἀκμάσας Θεόδωρος ὁ Βαλσαμών, ὅστις θεωρεῖται σπουδαιότατη πηγὴ τὰ πάντα ἐπακριδῶς ἐξονυχίζουσα ἐν τῇ περὶ τῶν ὀφφικίων μελέτῃ αὐτοῦ καὶ ἀλλαγῆς, αἱ εἰς τὸν κατὰ τὰ τέλη τῆς 12 ἑκατονταετηρίδος ζήσαντα ἐπίσκοπον Κίτρου Ἰωάννην ἀποδιδόμεναι ἀποκρίσεις καθὼς καὶ Γεώργιος Κωδινὸς ὁ Κουροπαλάτης μετὰ ταῦτα κλπ. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇ τις, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνὸς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποῦοι οἱ ἄρχοντες οὗτοι ὀνομάσθησαν ἐξωκατάκοιλοι ἢ ὁ Βαλσαμών, ὅστις μόλις μετὰ ἓνα αἰῶνα ἢ ὁ Κίτρου Ἰωάννης εὐθὺς ἀμέσως ἐλησμόνησαν τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης ὀνομασίας καὶ τὴν ἀρχικὴν γραφὴν ἐξωκατάκελλοι, ἀφ' οὗ ὡς προείπομεν ἡ λέξις ἀναφαινομένη μόλις κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς γραφὴν καὶ μορφήν «ἐξωκατάκοιλοι» τὸ πρῶτον ἐν τῷ προτάγματι τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου; Ἐκεῖνος δὲ ὅστις ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του συμβαίνει τι καὶ ὡς γνωρίζων πρόσωπα καὶ πράγματα ἐπιχειρεῖ νὰ γράψῃ περὶ αὐτῶν, ὡς καὶ ὅσοι συγγραφεῖς εὐθὺς ἀμέσως ἐπιβεβαιούσι ταῦτα, δὲν γνωρίζουσι τί γράφουσι ἢ δὲν εἶναι καλῶς πληροφορημένοι καὶ γνωρίζουσι καλλίτερον οἱ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας καὶ ἕνεκα διαφόρων ἀσημάντων λόγων τάναντία γράφοντες;

Καὶ ἐὰν ὑπῆρχον κληρικοὶ ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς κελλίοις διαμένοντες, οἱ σύγκελλοι, ὑπῆρχον ὁμοίως καὶ ἄλλοι ἐξ ἀνώτεροι ὀφφικιοῦχοι κληρικοὶ οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες, περὶ τῆς διαμονῆς καὶ κατοικίας τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἀναφέρει τι ἡμῖν. Οὗτοι δὲ κατὰ τὸν Κωδινὸν ἦσαν οὐχὶ ἰσοστάσιοι καὶ ἰσοδάθμιοι, ἀλλ' ἐντιμότεροι τῶν ἄλλων κληρικῶν (Codinus IX 65) μηδεμίαν ἀναφορὰν ἢ σχέσιν πρὸς τοὺς συγέλλους ἔχοντες, εἰμὴ μόνον, δσάκις τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐτύγχανε νὰ εἶναι ἐνίοτε ἐξωκατάκοιλος οἰκονόμος καὶ σύγκελλος, ἢ ἐξωκατάκοιλος σακελλάριος καὶ σύγκελλος κλπ. συγχρόνως.

4) Ἐὰν δ' ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἐλέγοντο ἐξωκατάκελλοι ὡς διαμένοντες ἐξω τῶν κελλίων τοῦ Πατριάρχου κατὰ τὸν R. Greyghton καὶ τὸν Μητροπολίτην Παραμυθίας, τότε καὶ οἱ ἐντὸς τῶν Πατριαρχικῶν κελλίων σύγκελλοι οἱ ἔχοντες τὸ ἀξίωμα τοῦ συγέλλου καὶ ἐνὸς τῶν ἐξωκατακοιλίων ἀρχόντων, τὸ τοῦ οἰκονόμου φερ' εἰπεῖν, ἢ τοῦ

σκευοφύλακος, ἢ τοῦ πρωτεκδικίου κλπ. οὐ μόνον διαδοχικῶς, ἀλλὰ καὶ ταυτοχρόνως, ὡς συνέθη πολλάκις (Ἐφραίμους Bonnae τ. 394, 395), τοῦ ἔπρεπε νὰ κατοικῶσι; Τὴν μίαν ἡμέραν ἐντός καὶ τὴν ἄλλην ἐκτός τοῦ Πατριαρχείου, δηλαδὴ ἐντός, ἐκτός καὶ ἐπὶ τὰ αὐτά, ἀφ' οὗ ἦσαν ἐσωκατάκελλοι (σύγκελλοι) καὶ ἐξωκατάκελλοι συγχρόνως;

Ὡστε διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους καὶ ἡ γνώμη αὕτη θεωρεῖται καὶ εὐλόγως ἀπαρριπτέα.

Ἀπομένει δὲ νῦν νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν γνώμην τοῦ J. Reiskii, ἣν καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ περὶ τῶν ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων συγγραμμάτι ἐθεωρήσαμεν ὡς μόνην δάσιμον, ὀρθὴν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν πραγματικότητα, ὅτι δηλ. οἱ σημαίνοντες οὗτοι κληρικοὶ ὡς ἱστάμενοι ἢ καθήμενοι τιμῆς ἔνεκεν εἰς τόπον ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν κληρικῶν ἐπὶ τῶν τῆς ἀναβάθρας τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου βαθμίδων, ὀλίγω κατωτέρω τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ὑπεράνω τῶν χαμηλῶν τοῦ Ναοῦ μερῶν ἦτοι ἔξω τῶν κοιλωμάτων «κατὰ τὰ κοίλα» αὐτοῦ, ἐκλήθησαν διὰ τοῦτο ἐξωκατάκοιλοι.

Ὀρθὴ ὄντως τυγχάνει ἡ γνώμη τοῦ J. Reiskii, ἣν ἐκφέρει οὗτος παρατηρῶν ἐν τῇ φράσει «καθέζεται ἡ σύγκλητος ἅπασα ἀπὸ σκαρραμαγγίου ἐξωθεν τῆς κοιλωμένης πόρτης ἐν τῇ αἰγιαλῷ ἐκδεχομένη τὸν βασιλέα», τὴν ὁποίαν περιέχει ἡ ἔκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως τοῦ Αυτοκράτορος Κωνσταντίνου VII τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὅτι ἡ λέξις κοιλωμένη ἔχει τὴν σημασίαν τῆς λέξεως χαμηλή, humilis, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες τὸ χαμηλὸν μέρος καλοῦσι καὶ κοίλον ὡς λ. χ. ἡ κοίλη Λακεδαιμόνων, ἢ ἐπὶ χαμηλοῦ μέρους κειμένη Λακεδαιμόνων. Ὁ δὲ ἰσχυρισμὸς αὐτοῦ, ὅτι οἱ ἔξω τοῦ δήματος τῆς ἐκκλησίας ἱστάμενοι ἢ καθήμενοι εἶναι οἱ ὑπεράνω τῶν κοιλωμάτων καὶ χαμηλῶν μερῶν τοῦ ναοῦ παραμένοντες ἐξωκατάκοιλοι κληρικοὶ, εἶναι ἐπίσης δάσιμος.

Ὅτι δὲ ἡ τιμητικὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ταῖς συνόδοις καὶ ταῖς ἑορταῖς θέσις καὶ στάσις τῶν ἐξωκατακοίλων τούτων ἀρχόντων ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, πρῶτος Θεόδωρος ὁ Βαλασμών, ὅστις εἶναι αὐθεντικὴ εἰς ταῦτα πηγὴ, χαρακτηρίζει τοὺς ἐξωκατακοίλους διὰ τῆς λέξεως «προκαθήμενοι», ἵνα δηλώσῃ, ὅτι οὗτοι ἐκάθηντο πρὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ πλησίον τοῦ Πατριάρχου ἐν ταῖς συνόδοις καὶ ταῖς τελεταῖς. Οὗτος ποιεῖται καὶ τὴν παρομοίωσιν τῆς πρὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου θέσεως τῶν ἐξωκατακοίλων ἀρχόντων πρὸς τὰς τῶν Καρδηνάλων τοῦ Πάπα τοιαύτας, ἅς εἶχον οὗτοι πλησίον τοῦ θρόνου τοῦ Ποντίφηκος ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς ἀναβάθρας καὶ ἔξω τοῦ δήματος γράφων τάδε. «Καὶ τοὺς δώδεκα Καρδηνάλους τοῦ Πάπα παρομοίως βλέπομεν κεκοσμημένους χρυσοῖς ἐπιβλήμασι, ὡς ἀντιπροσωποῦντας πάντως τῇ Πάπα καὶ τὰ τοῦτου στηρίζοντας δίκαια κάρδων γὰρ παρὰ Ρωμαίους αἱ φλιαὶ τῶν θυρῶν ὀνομάζονται» (Σ. I. K. 4.539 540). Ἡ

παρατήρησις δὲ αὕτη τοῦ Βαλσαμῶν ἔχει μεγίστην σχέσιν, Σεδ. Μητροπολίτου Παρμαρθίας, πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο· δὲν εἶναι δ' ἀληθὲς ἐκεῖνο, τὸ ὁμοίον γράφετε ἐν τῇ κριτικῇ ὑμῶν, ὅτι οἱ Καρδηνάλιοι δὲν εἶχον τὰς ἑαυτῶν ἔδρας ἐπὶ τῶν βαθμίδων ἢ τοῦ κατωφλίου τοῦ Παπικοῦ θρόνου· διότι ὁ Hinschius, ὃν ὑμεῖς ματαίως ἐπικαλεῖσθε, ἰδοῦ τί περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν I. τόμ. τοῦ System des Katholischen Kirchen rechts σελ. 356 γράφει. «Die Stellung der Kardinale als Gehülften und Rathgeber des Papstes bei der Leitung der Gesammt Kirche und die Erfüllung der daraus hervorgehenden obliegenheiten bedingt es nothwendiger Weise, dass die Kardinäle am Sitze der Kurie beim Papste, ihr Domizil haben müssen» καὶ ἐν II τόμ. 376 τὰ ἐξῆς: «Auf der höchsten Stufe nach dem Papste sehen die Kardinäle, dann folgen die Patriarchen, die Erzbischöfe . . .».

Ἵτι δὲ ἡ τιμητικὴ θέσις καὶ ἡ στάσις τῶν Καρδηνάλων τοῦ Πάπα ὡς συμβούλων καὶ βοηθῶν αὐτοῦ ἦτο εἰς τὰς ἀνωτάτας μετὰ τὸν Πάπαν βαθμίδας, δὲν βεβαίως μόνον, ὡς εἶδομεν, ὁ Hinschius ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ὡς ὁ Fr. Vering (ἐν Lehrbuch des Katholischen Orientalischen und Protestantischen Kirchenrechts. Freiburg im Breisgau 1893 σελ. 545).

Τὸ νὰ κάθηνται δὲ οἱ καρδηνάλιοι εἰς θέσεις πλησίον τοῦ Πάπα καὶ εἰς τὰς ὑψηλοτέρας μετὰ τὸν θρόνον τοῦ Πάπα βαθμίδας, τί ἄλλο εἶναι εἰμῆ, ὅτι οὗτοι εἶχον τὰς ἑαυτῶν ἔδρας ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τοῦ Παπικοῦ θρόνου, ὅπερ καὶ ὁ Βαλσαμῶν θέλων νὰ δηλώσῃ γράφει «κάρδων γὰρ αἱ φλῖαι τῶν θυρῶν ὀνομάζονται»;

Καὶ Κωδινὸς ὁ Κουροπαλάτης μετὰ τὴν ἀπαριθμησιν τῶν ἐν τῇ πρώτῃ πεντάδι ἐξωκατακοίλων προστίθῃσιν «οὗτοι κάθηνται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως πρὸς δήλωσιν τῆς μεγάλης τιμῆς, ἣς ἀπέλαυον οὗτοι καθήμενοι πλησίον τοῦ Πατριάρχου ἐν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ ἕνεκα τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν». Συμῶν δὲ ὁ Θεσσαλονίκης γράφων (Migne Patr. Gr. τομ. 155 σελ. 345). «Ἡ μὲν οὖν ἄνω καθέδρα, ὡς εἴρηται τὴν ὑπερουράνιον δείκνυσι καθέδραν τοῦ Ἰησοῦ, αἱ ὑπ' αὐτὴν δὲ βαθμίδες τὴν ἐκάστου τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱερέων τάξιν τε καὶ ἀνάσασιν ἔνθα δὴ καὶ οὐ θέμις τινα ἕτερον κάθισαι, οὐδὲ τῶν διακόνων αὐτῶν. Τούτοις γὰρ ἕτερος ἀφώρισται τόπος, ὃ καὶ ἀκολούθως, ὠνόμασται διακονικόν. Ἐνθα δὴ καὶ καθῆσθαι τούτους ἀκόλουθον ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας δὲ ἔξωθεν τοῦ βήματος περὶ τὸν σωλέαν· ὅς δὴ καὶ βῆμα καλεῖται ἀναγνωστών» καὶ ἐν σελ. 295 «ἐνθα καὶ αἱ βαθμίδες τὰς ἀνάσσεις καὶ τάξεις τῶν τε ἀγγέλων σημαίνουσι καὶ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τῶν ὑψηλοτέρων, ἐν αἷς καὶ οὐ διάκονοι κάθηνται», θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ

μὲν τοῦ ἀρχιερέως καθέδρα δηλοῖ τὴν ὑπερουράνιον τοῦ Ἰησοῦ καθέδραν, αἱ ὑπ' αὐτὴν δὲ βαθμίδες τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀνάβασιν καὶ τὰ ἀξιώματα ἐκάστου τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱερέων καὶ λοιπῶν κληρικῶν, ἧτοι τῶν ὑψηλοτέρων ἱερῶν ἀνδρῶν, εἰς τὸν τόπον τῶν ὁποίων δὲν ἐπετρέπετο νὰ κάθηνται ἄλλοι κατώτεροι κληρικοί.

Τὸ γραφὲν δ' ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Παραμυθίας, ὅτι ἡ ἐξηγήσεις τοῦ Συμεὼν Θεσσαλονίκης δὲν δύναται νὰ ἔχη σχέσιν τιὰ πρὸς τὸ ὄνομα τῶν ἐξωκατακοίλων, διότι ὁ Συμεὼν πάντα τὰ ἐν τῷ ναῷ καὶ πάντα τὰ περὶ τὴν Λειτουργίαν ἐπὶ τὸ ἀλληγορικώτερον ἐξηγεῖ, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ὀρθόν· καθ' ὅσον Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης, εἰ καὶ ἐν τῇ Λειτουργικῇ πολλάκις ἀλληγορεῖ, ἐνταῦθα ὁμῶς διὰ τῶν φράσεων «ἐνθα δὴ καὶ οὐ θέμις τινα ἕτερον καθίσαι, οὐδὲ τῶν διακόνων αὐτῶν· τούτοις γὰρ ἕτερος ἀφώρισται τόπος, ὃ καὶ ἀκολούθως ὠνόμασται διακονικόν» καὶ «ἐνθα καὶ αἱ βαθμίδες τὰς ἀναβάσεις καὶ τάξεις τῶν τε ἀγγέλων σημαίνουνσι καὶ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τῶν ὑψηλοτέρων, ἐν αἷς καὶ οὐ διάκονοι κάθηνται» θέλει νὰ καθορίσῃ ἀκριβῶς καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι καὶ οὐχὶ ἀλληγορικῶς, τὸν τόπον καὶ τὰς θέσεις τῶν τοιούτων κληρικῶν, ὡς παντὶ δήλον.

Ὁ δὲ Σιλβ. Συρόπουλος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου γράφων «οἱ πρῶτοι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἄρχοντες, οἱ σταυροφόροι, οἱ καὶ ἐξωκατάκοιλοι ὀνομαζόμενοι εἶχον τάξιν καὶ ἐν καθέθραις, εἴτε συνοδικαῖς, εἴτε κελλιακαῖς, καὶ ἐν στάσεσι καὶ ἐν συλλόγοις, ἕνα πλησίον τοῦ Πατριάρχου εὐρίσκωνται... οὗτοι οὐ δι' ἴσταντό ποτε τοῦ Πατριάρχου· δι' ὃ καὶ πρὸ τῶν ἀρχιερέων ἐκάθηντο καὶ προκαθήμενοι τῆς συνόδου ἐπευφημίζοντο» θεωρεῖ τοὺς ἐξωκατακοίλους τούτους ἄρχοντας ὡς ἔχοντας ἐξαιρετικὴν πλησίον τοῦ Πατριάρχου θέσιν καὶ ἴδιαν τάξιν οὐ μόνον ὡσάντις οὗτοι ἐν καθέθραις καθήμενοι μετὰ τοῦ Πατριάρχου ἔκρινον καὶ ἀπεφάσιζον ἐπὶ διαφόρων ὑποθέσεων, ἀλλὰ καὶ ὡσάντις ἴσταντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὰς τελετὰς καὶ ἑορτὰς καὶ λοιπὰς ἐπισημοὺς συναθροίσεις παρόντος τοῦ Πατριάρχου· ἐκάθηντο δὲ καὶ πρὸ τῶν ἀρχιερέων ἀκόμη καὶ προκαθήμενοι τῶν συνόδων ἐπευφημίζοντο χωρὶς βεβαίως νὰ ἐπηται ἐκ τούτου, ὅτι ἦσαν καὶ τῶν Ἀρχιερέων ἀνώτεροι, διότι τοιοῦτόν τι οὐδέποτε εἶπομεν.

Ἀκριβῶς δ' ἐπειδὴ ἡ θέσις καὶ στάσις αὐτῶν ἦτο πλησίον τοῦ Πατριάρχου καὶ ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Φερράρας κατέλαβον τῇ κακοβούλῳ ὑποδειξίᾳ τῶν Λατίνων, θέσεις ὑποδεεστέρας, καθὼς ἀναγινώσκομεν «ἡμεῖς δὲ ἀεὶ εὐρισκόμεθα ἐν καθέδρᾳ μετὰ πέντε καὶ δέκα ἢ τρισκαίδεκα καὶ ἕλαττον, διὰ τοῦτο ἐσιωπῶμεν καὶ ἄκοντες μὴ δυνάμενοι στεντόριον βοᾶν καὶ ἀντιλέγειν ἢ συνηγορεῖν πρὸς οὗτω μακρὰν ἀφεστηκότητας», διὰ τοῦτο καὶ δειμαρτυρήθησαν οὗτοι πρὸς τὸν Πατριάρχην διὰ τὸν ὑποβιβασμὸν αὐτῶν καὶ τὴν καταπάτησιν τῆς τάξεώς των χωρὶς ὁμῶς.

καὶ νὰ κατορθώσωσι τι «ἐν οὖν τῇ Φερραρίᾳ συνερχομένων τῶν Ἀρχιερέων τε καὶ ἡμῶν περὶ τὸν Πατριάρχην ἐζητήσαμεν, ἵνα τηρηθῆ ἡ τάξις ἡμῶν καὶ οὖν ἐγένετο· ἀνηρέγκασμεν ἐκ δευτέρου τῇ Πατριάρχῃ περὶ τούτου καὶ οὐκ ἀπεκρίθη». (S Syropuli historia consilii Florentini ed. R. Creyghton. τόμ. Β'. κεφ. 27 σελ. 26 καὶ τόμ. Δ'. κεφ. 30 σελ. 108). Ἐδλόγως ἄρα ὁ Συρόπουλος θεωρεῖ τὴν τιμητικὴν θέσιν καὶ τάξιν, ἣν ἐκέκτηντο οἱ ἔξωκατάκοιλοι κληρικοὶ σχετικὴν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν.

Ἄλλὰ καὶ Δημήτριος ὁ Μέγιστος ἀναφέρων (ἐν χειρογράφῳ κώδικι τοῦ 15 αἰῶνος τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων ὑπ' ἀριθ. 1362 fol. 248 περὶ τῆς διατάξεως τῆς Πατριαρχικῆς λειτουργίας καὶ τῶν χειροτονιῶν) «οἱ ἔξω κατάκηλοι κάθηται· ἐν ταῖς βαθμίσιν τῆς ἀναβάθρας, ὁ δὲ Πρωτονοτάριος καὶ ὁ Λογοθέτης ἀνέρχονται καὶ ἵστανται ἐκατέρωθεν τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου· οἱ δὲ λοιποὶ ἵστανται κάτω μετὰ τὴν ἀναβάθραν ἐξ ἐκατέρου μέρους», θεωρεῖ καὶ οὗτος τὰς τιμητικὰς θέσεις αὐτῶν ἀξίας προσοχῆς καὶ τὸ γεγονός οὐχὶ ἄσχετον πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐγράψαμεν, ὅτι μετὰ τὸν διὰ τοῦ Εἰκονοστασίου κατὰ τὸν ἕτον περίπου αἰῶνα χωρισμὸν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ἀπὸ τοῦ κυρίως Ναοῦ μετηνέχθη ἡ ἐν τῷ ὀπισθεν τῆς ἀγίας Τραπεζῆς καὶ κάτωθεν τῆς ἀψίδος Συνθρόνῳ ὑπάρχουσα Καθέδρα (θρόνος) τοῦ ἐπισκόπου εἰς τὸ Σολεῖον (Solum, ἔδρα, θρόνος) ἢ Σωλέαν (Solum, ἔδαφος), ὅστις εἶναι ὁ μεταξὺ τοῦ Ἱεροῦ βήματος καὶ τῶν δρυφάκτων (κιγκλίδων) καὶ τῶν βαθμίδων ὑπερκείμενος τοῦ ἄλλου μέρους τοῦ Ναοῦ χώρος, τὸ ἐν τῇ Δύσει καὶ Senatorium πολλάκις καλούμενον· ἡ καθέδρα δ' αὕτη ἡ ἐπισκοπικὴ ἦτο κατὰ τινὰς βαθμίδας ὑψηλοτέρα τῶν ἐδρῶν τῶν ἄλλων κληρικῶν διὰ νὰ εἶναι ὁ ἀρχιερεὺς δρατὸς καὶ περισσότερον ἀκουστὸς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. (Πβλ. Kaufmann handbuch der Christlichen Archäologie. Paderborn 1905. σελ. 182).

Ὡστε ἡ γνώμη τοῦ Reiskii, καθ' ἣν οἱ σημαίνοντες οὗτοι τῆς Μ. Ἐκκλησίας Cardinales, κληρικοὶ ὡς ἱστάμενοι ἢ καθήμενοι τιμῆς ἔνεκεν εἰς τόπον ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν κληρικῶν ἐπὶ τῶν τῆς ἀναβάθρας τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου βαθμίδων, ὡς καὶ οἱ καρδηνάλιοι ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου τοῦ Πεντίφηκος καὶ αἱ ὅποιοι κατὰ Συμεῶν τὸν Θεσσαλονίκης «τὰς ἀναβάσεις καὶ τάξεις σημαίνουσι τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τῶν ὑψηλοτέρων», ἦτοι εἰς τόπον ὀλίγῳ μὲν κατωτέρω τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ὑπεράνω ὁμως τῶν χαμηλῶν τοῦ Ναοῦ μερῶν ἢ ἔξω τῶν κοιλωμάτων (κατὰ τὰ κοίλα) αὐτοῦ, διότι τὰ χαμηλὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλοῦνται καὶ κοίλα, ἐκλήθησαν τούτου ἔνεκεν ἔξωκατάκοιλοι, ἡ γνώμη, λέγομεν, τούτου ὡς συμφωνοῦσα πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ πρὸς ὅσα οἱ ἀνωτέρω ἀξιόπιστοι συγγραφεῖς καὶ αἱ αὐθεντικαὶ ἱστορικαὶ

πηγαὶ ἀναφέρουσι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι ἡ μόνη βάσιμος καὶ ὀρθή.

~~Κατόπιν δὲ καὶ τῆς δευτέρας ταύτης τοῦ ζητήματος ἐξαγωγίως, εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Παραμυθίας θέλει πεισθῆ περὶ τοῦ βασίμου καὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἐπὶ τῶν πηγῶν καὶ τῆς πραγματικότητος ἐρειδομένης ἡμετέρας γνώμης καὶ θὰ θελήσῃ νὰ παραδεχθῇ καὶ ἐκεῖνος, ὅσα ἀνωτέρω ὑπεστηρίξαμεν, ἀφ' οὗ ἡ ἑτέρα τοῦ R. Greyghton γνώμη περὶ ἐξωκατακελλίων καὶ ἐξωκατακέλλων, ἦν καὶ ὁ Σεβ. Παραμυθίας παρεδέχθη, ἕνεκα σπουδαιοτάτων λόγων, οὓς προηγουμένως ἐξεθέσαμεν, δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν.~~

Καὶ τὰ μὲν εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Παραμυθίας γενομένης ἐπὶ τοῦ συγγράμματός μου Κριτικῆς, πρὸς ὅσας δ' οὗτος ἀπρεπεῖς φράσεις καὶ ὕδρεις ἐξετέξευσεν ἀπαξιούμεν νὰ ἀπαντήσωμεν, καὶ λόγῳ ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως καὶ ἰδίᾳ ἕνεκα τῆς κληρικῆς ιδιότητος ἡμῶν, ἀγωνιζόμενοι εὐπρεπῶς μόνον ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου πρὸς ἐπικράτησιν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου, ὡς ἄρμόζει εἰς ἄνδρας ἐπιστήμονας καὶ συνετούς.

Ἐν Πειραιεὶ τῇ 14 Ἰουνίου 1928

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας καὶ Φιλοσοφίας